United International Journal of Multidisciplinary Research
ISSN: 3048-6726 (UIJMR) Impact Factor: 6.934 (SJIF)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
www.uijmr.in Vol-3, Special Issue-II ,2026

मानवाभ्युदयसुधासागरस्य दाशरथिकविपुङ्गवस्य "तिमिरं तो समरम्"

डॉ. सि हेचू. पवन् कुमारः, संस्कृते अतिथि अध्यापकः, तेलुगु & प्राच्यभाषाविभागः,
आचार्य नागार्जुनविश्वविद्यालयः, नागार्जुननगरम्, गुण्टूरु, आन्ध्रप्रदेशः,

आमुखम् :

उपेयुषामपि दिवं सन्निबन्धविधायिनाम् । आस्त एव निरातङ्कं कान्तं काव्यमयं वपुः ।।

अथ आधुनिकतेलुगुसाहित्ये बहवः कवयः तेषां कृतिरचनाविशेषैः आन्ध्रभाषाभारतीं संसेवन्ते ।एतेषु कविवरेण्येषु अन्यतमः, अग्रतमश्च कविः दाशरथिः कृष्णमाचार्यः । अस्य महाकविवरेण्यस्य अमृतलेखनीतः अग्निधार, रुद्रवीण, कवितापुष्पकं, गालिद्गीतालु, महान्ध्रोदयं, ध्वजमेत्तिनप्रजा, आलोचनालोचनालु, ज्वालालेखिनि, अमृताभिषेकमु, महाबोधि, तिमिरं तो समरम् इत्यादयः अनेकानिकृतिरत्नानि उद्भूतानि विलसन्ति ।
एतेषु काव्येषु 'तिमिरं तो समरं' कृतये दाशरथिमहाकवेः केन्द्रसाहित्य अकाडमी पुरस्कारः संप्राप्तः । दाशरथिमहाकवेः चिरयशः कारणमिदं काव्यं शोधपत्रांशरूपेण स्वीकृत्य मया यथामति परिशीलितम् ।

'तिमिरं तो समरं' काव्ये समुपनिबद्धाः मानवीयाभ्युदयांशाः :

> **"ప్రభాతాల సందేశాలను మోసుకొచ్చే ప్రత్యూష వార్తాహరుణ్ణి నేను కాంతి సంకేత ధరుణ్ణి నేను అంధకార నిశ్శబ్దారణ్యాలలో ఆరని కాగడాలతో నడిచే కవిని నేను నా జాతిలో చైతన్యం కలిగించడానికి నా జాతిని జాగృతితో వెలిగించడానికి వ్రాస్తున్నాను కవిత్వాన్ని వినిపిస్తున్నాను కవితా ధ్వనిని కళా కౌశలాన్ని కాపాడడం కోసం రమ్య భావాల నిషాతో రాపాడడం కోసం నా జీవనాడి నుండి కవితా మధువును పిండి నా జాతికి అందిస్తాను"(1)**

पूर्वोक्त कवितापंक्तिषु दाशरथिः स्वकीय कवितायाः परमप्रयोजनं, लक्ष्यं च स्वयमेव स्पष्टीकृतवान् । तद्भावानाम् अनुगुणतया अयं महाकविः 1973 तम वर्षे 'तिमिरं तो समरं' काव्यमिदम् अरचयत् ।

अस्य काव्यस्य पुरोवाक् 'कान्तिकवाटे' "दाशरथिः विषये पीठिकायाः आवश्यकता नास्त्येव । तस्य महाभागस्य चिरकीर्तेः पुरतः वंश-जन्मस्थानादि अल्पविषयाः वृथाभवन्ति । कवेः निजार्हताः हृदयस्पन्दनं, सुनिशितदृष्टिः, मानवता, भाविलोककल्याणाय अपारः विश्वासः इत्यादीनि प्राधान्यं भजन्ते । तानि लक्षणानि दाशरथिकवी बहुधा दरीदृश्यन्ते । एतान्यधिकृत्य कवेः अन्याः अपेक्षिताः अंशाः के सन्ति ? कवित्वं नाम तदेव

इति निर्दिष्ट दृढविश्वासितवानहमेव । "तमसो मा ज्योतिर्गमय" इति प्राचीनवेदर्षेः वचनमेव अधुनापि कवीश्वराणाम् आदर्शवाक्यम् इति निश्चितरूपेण भावयाम्यहम् ।

प्राचीन महर्षीणामिव आधुनिककाले कवयः अपि लोके प्रबलतया प्रचलितान् दुराचारान् अन्याय्याम् अज्ञानं जनानां विविधक्लेशांश्च दूरीकर्तुं समर्थाः भवेयुः किल ।" इत्येवं लिखित्वा दाशरथेः कविताहृदयं परिगृहीतवान् विद्वान् विश्वं महोदयः ।

किञ्च अस्मिन्नेव काव्ये दाशरथिमहाकविना स्वलिखितप्रस्तावनायां यथा "उग्रयुद्धेन सह कृतम् अनन्तं युद्धमिदम् । अज्ञानस्य, मूर्खस्य, तिरोगमनस्यच प्रतीकभूतं तिमिरम् एव । तिमिरेण सह युद्धं कुर्वाणः सैनिकः कविरेव । ज्ञानः अज्ञानयोः मध्ये प्रचलिते भीकरयुद्धे विद्वञ्जनपक्षे प्रत्येकः विद्वान् सैनिक इव भागं गृहणीयात्" इति व्याख्यायते।

शान्तेः वैशिष्ट्यम् - आवश्यकताच :

'रावम्मा शान्तम्मा'! इति शीर्षिकोपेतया कवितया आरभते । 'तिमिरं तो समरम्' काव्यम् । लोके विद्यमान मनुजहृदयेषु चैतस्यभावाविष्करणमेव कवेः प्राथमिकं कर्तव्यमिति दृढतया विश्वसति दाशरथिः । अस्मिन् नेपथ्ये इयं कविता विलिखिता ।

"నీవు రావన్నాయి పైరాళ్ళు - నీవు లేవన్నాయి ముళ్ళు

నిజం నిజమన్నాయి రాళ్ళు - నమ్మలేకున్నాయి నా కళ్ళు"(2)

पूर्वोक्त कविता पंक्तिषु '**నీవు**' नाम शान्तम्म इति । अर्थात् शान्तिः । शान्तिदेवता अस्मिन् लोके न कदापि आगच्छति, केवलं हिंसाप्रवृत्तिरेव प्रवर्तते इत्येवंप्रकारेण अनेके जनाः मन्यन्ते । तत्समये शान्तिदेवीम् आत्ह्वयति कविपुङ्गवः दाशरथिः । शान्तिरेव मानवानां सहजगुणःइति, तं गुणं रोढुं न कोऽपि शक्नोति इति विषयः कवितारूपेण कविना स्पष्टीकृतः । तत्कारणात् -

"ఇరువదవ శతాబ్దంలో - ఇంచుమించు ముప్పాతిక గడచి పోతున్నా
పుచ్చిపోయిన కులాలతో - చచ్చిపోయిన మతాల పేరుతో
తన్నుకు చచ్చే మమ్ములనుచూచి – ఖిన్నవై యెన్నడూ రాననబోకు"[3]

इत्येवं शान्तिदेवीमुद्दिश्य दाशरथिना कृता अभ्यर्थना अस्माकं हृदयं द्रावयति । अपि च शान्तिमार्गविमुखैः कृतान् कुटिलयत्नान् व्यङ्ग्यरूपेण गर्हयामास । यथा -

"నీవు రాకుండా బాంబులతో - పగడ్బందీగా గోడలు కట్టించేవారికి
నీవు గగనాలు దాటి రాగలవని తెలియదు ! - నిజానికి బాంబుల నిర్మాణశాలలో
పరిశోధనలు చేసే శాస్త్రజ్ఞుని హృదయంలో - ఏదో ఒక అరలో నీవుంటావని వారికి
తెలియదు !"[4]

किञ्च सा शान्तिदेवी कुत्र वर्तते इति विषयोऽपि स दाशरथिः एवं प्रकटयति -

"కల్లాకపటం ఎరుగని పిల్లవాళ్ళ ఉల్లంలో - సింధువును ఇముడ్చుకునే గాంధీజీ అడుగులలో కత్తులను తుత్తునియలు చేసిన కవీశ్వరుల కలం ముక్కులో - నీవుంటావని తెలుసు నాకు దేశం కోసం బలియైన, సమాధియే కరుపైన - అనామకుల ఆత్మలలో నీవుంటావని తెలుసు నాకు ధరాతలము చీల్చి వెడలు తరుణ తృణాంకురములలో –
బలాఢ్యులను ఎదిరించే బక్కవాని పట్టుదలలో అనంతాంధకార వీధి మినుకుమనే తారలో నీవుంటావని తెలుసు నాకు" [5]

इत्येवं तां शान्तिदेवीं संप्रार्थ्य अन्ते -

"స్వాగతమో శాంతమ్మా - చైతన్య నిశాంతమ్మా !

United International Journal of Multidisciplinary Research
ISSN: 3048-6726 (UIJMR) Impact Factor: 6.934 (SJIF)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
www.uijmr.in Vol-3, Special Issue-II ,2026

దీప్యమాన దిశాంతమ్మా - జగన్నాటక సుఖాంతమ్మా !

స్వాగతమో శాంతమ్మా !" (6)

एवं निरन्तरं संघर्षणसंभरित युद्धोन्मादपरे आधुनिकलोके शान्तिदेवीं त्रिकरणशुद्ध्या आह्वयति अयं कविः ।

कवेः निजकर्तव्यम् :

'वलयालु' नाम कविताखण्डिकायां दाशरथिः कवेः अवश्यम् अनुसरणीयं मार्गम् एवं प्रबोधयति -

"సరస్సులో జలవలయాలు - ఉషస్సులో హిమవిలయాలు

మనస్సులో విషవలయాలు

ఈ విషవలయాలే విశ్వంలో హింసను ప్రేరేపించినవి –

ఈ వలయాలే రణజ్వాలకు ఇంధనమై నిల్చినవి"(7)

लोके सकलानर्थकारकान् विषवलयान् दृष्ट्वा दूयमानमानसः दाशरथिः तस्य मनोभावान्, कवेः पालनीयान् कर्तव्यांशान् च मिलित्वा एवं प्रकटयामास ।

"అశాంతినీ అరాచకాన్నీ - అన్ని దిశలా వ్యాపింపజేసే

ఆ విష హృదయాలపై - దాడి చేయండి గళాలతో

ఆ విష వలయాలను - దండించండి కలాలతో (8)

अपि च -

"జగుప్సను చుట్టి పారేయండి - క్రౌర్యాన్ని కట్టిపారేయండి

బీభత్సాన్ని విసిరిపారేయండి - నైచ్యాన్ని నలిపి పారేయండి

కలాన్నీ గళాన్నీ కమనీయ శబ్దాన్నీ - తదర్థాన్నీ ఆరాధించడానికి బదులు

అవమానించే రీతులను ఆక్షేపించండి - శిక్షించండి

మీ కర్తవ్యం మీరు నెరవేర్చండి - లోకానికి నిజం తెలియజెప్పండి" (9)

युद्धोन्मादनिरसनम् :

United International Journal of Multidisciplinary Research
ISSN: 3048-6726 (UIJMR) Impact Factor: 6.934 (SJIF)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
www.uijmr.in Vol-3, Special Issue-II ,2026

'अक्षर नक्षत्रमाल' इति कवितायां कविः युद्धोन्मादं तीव्रस्वरेण निषेधं करोति । समरकारणेन विश्वयवनिकायाम् उत्पन्नान् उत्पातान् अपि उक्त्वा पौरान् सतर्कयति । यथा

"అమ్మలగన్న అమ్మ ఆ జగన్మాత మరీ అల్లకల్లోలంగా ఉంది
రెండు ప్రపంచ యుద్ధాల చండ ప్రచండ దండనలను భరించి
మూడో ప్రపంచ యుద్ధం తెస్తామనే ముష్కరుల మాటల ఈటెల పోటులకు మూల్గుతున్నది
చంపి సంపెంగ పరిమళాలు నింపుతామంటూన్నాయి - దుర్విప్లవ భుజంగాలు,
చంపితే శవాలకంపు తప్ప - సంపెంగలు నింపలేరు అంటున్నాయి ప్రశాంత కురంగాలు
భుజంగాలు కురంగాలను కరుస్తున్నాయి - భుజంగాలతో భుజం కలిపేవారు
కురంగాలతో కరం కలిపే వారిని - మాటేసి కాటేస్తామంటున్నారు."(10)

प्रजातन्त्र - साम्यवादयोः आवश्यकता :

अस्यामेव कविताखण्डिकायां कविः लोके प्रजास्वाम्य-साम्यवाद भावजालानां च प्रवर्तनम् अत्यावश्यकमिति, एतयोः वादानां समुद्धरणमेव विश्वकल्याणकारकं भवतीत्यपि उद्घोषयति यथा -

"పచ్చ నోట్లతో కొందరు - కత్తిపోట్లతో కొందరు
ప్రజల ఓట్లతో విలువను - పడగొట్టాలని చూస్తున్నారు.
పచ్చ నోట్లతో నెదిరించాలి - కత్తిపోట్ల నెదిరించాలి
ప్రజల వోట్లను గెలిపించాలి - ప్రజాస్వామ్య, సామ్యవాద ధ్వజం ఎగుర గలగాలి.
ఉగ్రవాద, నగ్ననాద - రుగ్నబాధ తొలగాలి
శాంతి వేద సామ్యవాద కాంతి రేఖ వెలగాలి
కుళ్ళుటెదల ముళ్ళ పొదల - మొల్లలు మధురించాలి
విషనాగుల కోరలలో - రసధారలు ఊరాలి

అణ్వస్త్రం వ్యవస్థయై - అవమానం పొందాలి
కర్ర తుపాకీలతో - కుర్రవాళ్ళు ఆడినట్లు
పేలని అణుబాంబులతో - విశ్వమాడుకోవాలి"(11)

मानवतावादास्थापना :

लोके हिंसा, धनमदः, असूया द्वेषादि सकलदुर्गुणानां विनाशाय मानवीयांशाना संवर्धनं भवेत् इत्येवं प्रगाढवांछां प्रकटयति दाशरथिः अस्यां कवितायां यथा-

"హింసవాదాలన్నీ ఇర్రింకు లింకాలి
మానవతావాదమొకటె మహిలో విలసిల్లాలి
విధికి - నిధికి అధికారానికి విలువ తరిగిపోవాలి
పని విలువే పెరగాలి - మనీ విలువ తరగాలి"(12)

लोके लुप्तान् सौजन्य - सौभ्रतातृत्वादि विश्वजनीन मानवीयांशानां वैशिष्यं, आधुनिककाले तेषां आचरणायावश्यकतां च 'ज्योतिर्नयनालु' कवितामाध्यमेन दाशरथिः एवं निर्दिष्टवान् । -

"అమాయకుణ్ణి ఆదరించేవాడు లేడు
భక్షకుణ్ణి శిక్షించేవాడు లేడు
సమష్టివాదం సమసి పోయింది - వ్యష్టివాదం తిష్ట వేసింది
పక్కింట్లో ఎవరున్నారో తెలియదు - వారిని గురించి తెలుసుకునే ఆలోచనే లేదు
రోడ్డుమీద రక్తం కక్కుకునేవాణ్ణి - చూచీ చూడనట్లు వెళ్ళిపోతున్నారు
తొందర తొందర తొందర - ఎటు పోతున్నారో ఎవరికీ తెలీదు
ఎంత డబ్బొచ్చినా చాలదు - సంసార సాగరంలో మునిగిన
జీవిత నౌక ఏనాటికీ పైకి తేలదు"(13)

इत्युक्त्वा जगति स्वसहचर जनानां नयनेषु अश्रूणि दृष्ट्वा, तेषां दुःखभार दूरीकरणाय यः यतते स एव निजमनुष्यः, स एव दिवसः मानवानां शुभदिवसः इति सन्दिशति ।

"నాకు కావలసింది రెండు కళ్ళు - కరగగల కళ్లు

వెలగగల కళ్లు - వెలిగించగల కళ్లు

మనస్సులోని అంధకారం - మటుమాయం చేయగల కళ్లు

ఆ కళ్ల కోసం లక్ష దీపావళులు దాటి వెళతాను

ఆ జ్యోతిర్నయనాలు దొరికిన నాడే

నా బ్రతుక్కి దిబ్బు దిబ్బు దీపావళి:"(14)

सानुकूलदृक्पथम्

मानवजीवने आशायाः महत्तरं स्थानमस्ति । आशावादकारणेन वयं सर्वे जीवनयानं कर्तुं प्रभवामः । निराशा, निस्पृहाः न कदापि आमाकं जीवने वहेयुः । सानुकूलदृक्पथेन मानवजीवनस्य उन्नतिः प्राप्यते । लक्ष्य साफल्यं च सिध्यति । दाशरथिरपि आशावादकविरेव । अनेन आशावादेन तस्य 'पलाशकुसुमालु' कविताखण्डिकायां शान्ति - सौभ्रातृत्वादि भावैः लोकोऽयम् अवश्यं शान्त्याविलसति इति विश्वसितवान् । यथा-

"వాడిన వసంత వనవాటిక - మరల పల్లవిస్తుంది

"ఛిన్నపి రోహతి తరుః - క్షీణోప్యుప చీయతే పునశ్చంద్రః"

సమర రాక్షసి నశించాలి - శాంతి దేవత హసించాలి

స్వాతంత్ర్యం, సౌజన్యం, సౌభ్రాత్రం వసించాలి" (15)

इति ।

आशावाद कवितया अस्माकं हृदि आत्मविश्वासं संवर्धयति । आत्मविश्वासेन कियत् बृहत् कार्यमपि मनुजः सुलभतया कर्तुं प्रभवतिरा एव विषयः 'व्रणाल तोरणालु' कवितायां कविः एवं प्रस्तावितवान् ।

"నా మానని గాయాల వజ్రాయుధాలతో - అధికార మదాంధుల

బధిర హృదయాలను బ్రద్దలు కొడతాను

దయాహీన మానవ మనోమరు భూమిలో - కృపావృష్టి కురిపిస్తాను

కవితాంభోధర గణాలతో - తుపాకుల నోరు మూయిస్తాను

United International Journal of Multidisciplinary Research
ISSN: 3048-6726 (UIJMR) Impact Factor: 6.934 (SJIF)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
www.uijmr.in Vol-3, Special Issue-II ,2026

బాంబుల చెంపలు వాయిస్తాను - నా అరుణారుణ హృదయశకలాల తోరణాలతో
అవనిని ఆనంద భవనంగా కళకళలాడిస్తాను
యముణ్ణి ఓడిస్తాను - బండల చేత పాడిస్తాను
హృదయాలను జోడిస్తాను"(16)

अभ्युदयमार्गस्य वैशिष्ट्यम् :

'जीवनगीतं' नाम कवितायां दाशरथिः मानवजीवने अभ्युदयचैतन्यय प्राशस्त्यम् नितरां श्लाघते । यथा-

"నింగి ఆవులించి నేలను కౌగిలించిన వేళ
మనకు కనిపించని చోట మహి - మహాకాశాన్ని చుంబించినవేళ
మంచు కంచుకం పికిలిన వేళ - మంచి దానిమ్మలు పెకలిన వేళ
నదీచేలం తొలగిన వేళ - నవ యవ్వనం రివ్వుమన్న వేళ
చైతన్యం - సకల దిశలా గీతం వినిపిస్తున్నది
గడియారం నడవని - పాతకోట గోడ కన్న
సూర్యుణ్ణి ఉరికించే - ఫ్యాక్టరీ కూత మిన్న
చలనం లేని జ్వలనం లేని వికసనం లేని వినాయకుల కన్న
కుక్షి కోసం కక్షలు పెంచుకోక - రక్షణ పేరిట భక్షణ సాగించక
భిక్ష కోరినవాణ్ణి శిక్షించక - నక్షత్రాల్ని అందుకునే పక్షి మిన్న"(17)

एवमेव 'मनिषी मनी पनी' कवितायां दाशरथिः अत्यद्भुततया विप्लवाभ्युदयभावान् व्यक्तीकृतवान् यथा -

"డబ్బు లేని నీ పాలిటి - బెబ్బులి ఈ లోకం
ధనవంతుల ఇళ్ళ ముందు - శునకం ఈ లోకం
'మనీ' విలువ తరిగేది - పని విలువ పెరిగేది
ఎన్నటికో ? ఎన్నటికో ?
కష్టించని వారికి - కట్టలు కట్టలు ధనము

United International Journal of Multidisciplinary Research
ISSN: 3048-6726 (UIJMR) Impact Factor: 6.934 (SJIF)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
www.uijmr.in Vol-3, Special Issue-II ,2026

కష్టించేవాడికి - ముష్టి గింజలే ఘనము
పైసకింత విలువిచ్చే - పాడు విధానం పోయి
మనిషికింత విలువిచ్చే - మంచి రోజు రావాలి
ఓటుతోటి వస్తుందని - ఒకడంటున్నాడు
“తూటా”తో అని ఒక్కడు - తొడగొడుతున్నాడు
నిన్ను నీవు తెలుసుకుని - నీ కన్నులు తెరుచుకుని
విజృంభించినప్పుడదే - విప్లవమని నేనంటా”(18) इति ।

समस्त विश्वं जित्वाऽपि मनुजाः कथम् अशान्त्यादिभिः पीड्यन्ते इति प्रश्नान् पृष्ट्वा, तादृश क्लेश निवारणाय, वसुधैककुटुम्बकभाववर्धनाय दाशरथिः तस्य 'चन्द्रालोकम्' इति कवितायां मार्गमेवमुपदिशति ।

"అందరాని జాబిల్లిని - అందుకున్న వేళ
అవనిపైన ఈ అశాంతి - అంతరించదేల ?
గగనాలను గెలుచుకునే - ఘనమైన వేళ
గజం గజం నేల కొరకు - కలహించుట లేల ?
దారిద్ర్యం పోగొట్టే - దారి వెదుకరేలా ?
మరణమునే గెలువగల - మందును కనిపెట్టరేల ?
మనిషి మనిషి ద్వేషించని - మార్గం వెతకాలి
జగతిని సుఖశాంతులు గల - స్వర్గం చేయాలి?”(19)

युवजनानां दशा-दिशानिर्देशः

'उद्घान्त युवशक्ति' नामककवितायां दाशरथिः युवजनानां कर्तव्यं, तैः जनैः अनुसरणीयं समुचितं मार्गं निर्दिश्य, आधुनिकसमाजे कथं जीवनं यापयेयुः इत्यपि सम्यक्तया उद्बोधयामास । यथा-

United International Journal of Multidisciplinary Research
ISSN: 3048-6726 (UIJMR) Impact Factor: 6.934 (SJIF)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
www.uijmr.in Vol-3, Special Issue-II ,2026

"కొత్త పాట పేరుతో - చెత్త పాట పాడకు
కొత్తదనం నీడలో - రిత్తదనం పెంచకు
గుడ్డవిడిచి నడ్డి విరిచి - రోడ్డుమీద నడవకు
ఇజాలతో భుజం కలిపి - నిజం దాచజూడకు
విడగొట్టే వారుందురు - చెడగొట్టే వారుందురు
ముచ్చెరగుల నొక్కటిగా - ముడివేసే వారరుదు
పెడదారిని పట్టించే - "పెద్దలు" ఉన్నారు కాని
మంచిదారిలో నడిపే - మాన్యులెవరు కానరారు
హింసనుండి సమసమాజ - హంస ఉద్భవించుననే
అసత్యాన్ని నమ్మకు - హంతకుడవు కాబోకు"[20]

उपसंहारः

महामहिमान्वित प्राचीनकाले यथा महर्षयःस्व तपोबलेन प्रभावाच्च महापर्वतान् अपि कम्पयामासुः तथा गाढाज्ञानान्धकारे मग्नान् जनान् उद्धर्तुम् आधुनिककाले कवयः समर्थाः भवन्ति । अनेनकारणेन महाकविः दाशरथिः स्वकीय कविता वैदग्ध्येन जाड्यान्धकारे पतित्वा स्तब्धतया विद्यमानानां प्रजानां हृदयेषु चैतन्यपूरणाय "तिमिरं तो समरं" काव्यमिदम् अरचयत् । स एव विषयः दाशरथिः 'तिमिरं तो समरं" नामक कविताखण्डिकायां स्वयमेवमुक्तवान् । यथा-

"తిమిరంతో ఘన సమరం - జరిపిన బ్రతుకే అమరం
కవితా తేజో వలయం - అవని శాంతి కది నిలయం"[21]

इत्येवं मानवाभ्युदयांशैः संभरितमिदं काव्यं सार्वकालिकं सार्वजनीनं सार्वत्रिकं च विराजते । अनेन काव्येन दाशरथिः तस्य सुकवितारचनाव्यासङ्गेन विबुधपथे यशः कायेन चिरकालं तिष्ठतीति वक्तुं नास्त्यत्र सन्देहलवः । तदुकतम् -

"रुणाद्धि रोदसी चास्य यावत्कीर्तिरनश्वरी ।

तावत्किलायमध्यास्ते सुकृती वैबुधं पदम् ।।"(22) इति ।

सन्दर्भसङ्केताः

(1)दाशरथि कृष्णमाचार्यः - ज्वालालेखिनि कविता संपुट्यां - कविता ना सम्पद कविता

(2)दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं रावम्मा ! शान्तम्मा ! कविता

(3) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं रावम्मा ! शान्तम्मा ! कविता

(4) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं रावम्मा ! शान्तम्मा ! कविता

(5) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं रावम्मा ! शान्तम्मा ! कविता

(6) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं रावम्मा ! शान्तम्मा ! कविता

(7) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - वलयालु कविता

(8) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - वलयालु कविता

(9) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - वलयालु कविता

(10) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - अक्षर नक्षत्रमाल कविता

(11) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - अक्षर नक्षत्रमाल कविता

(12) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - अक्षर नक्षत्रमाल कविता

(13) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - ज्योतिर्नयनालु कविता

(14) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - ज्योतिर्नियनालु कविता

(15) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - पलाशकुसुमालु कविता

(16) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - व्रणाल तोरणालु कविता

(17) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - जीवगीतं कविता

(18) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - मनिषी - मनी - पनी कविता

(19) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - चन्द्रलोकं कविता

(20) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - उद्भ्रान्त युव शक्ति कविता

(21) दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं - तिमिरं तो समरं कविता

(22) भामहः - काव्यालङ्कारः I/का: 7

उपयुक्तग्रन्थसूची

(1)दाशरथि कृष्णमाचार्यः - ज्वालालेखिनि कविता संपुटिः - किन्नेरप्रचुरणलु,

साखीनामा सहितम्

हैदराबाद् - 13

(2)दाशरथि कृष्णमाचार्यः - तिमिरं तो समरं कविता संपुटिः - महान्ध्र प्रचुरणलु

मैलापूर, मद्रास्

(3)आचार्य भामह - काव्यालङ्कारः - चौखम्बा संस्कृत

'आनन्दा'ऽऽख्य

सीरीज आफिस

United International Journal of Multidisciplinary Research
ISSN: 3048-6726 (UIJMR) Impact Factor: 6.934 (SJIF)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
www.uijmr.in Vol-3, Special Issue-II ,2026

हिन्दी भाष्यसंवलितः

वारणासी

(4)डॉ.द्वा.ना. शास्त्रि - तेलुगुसाहित्यचरित्र - प्रतिभापब्लिकेषन्स्

हैदराबाद्